

KOKOUSMUISTIO

Kalajoen vesienhoitoryhmään kutsutut edustajat
Tiedoksi varajäsenille

KALAJOEN VESIENHOITORYHMÄN KOKOUS

Paikka: Nivalan kaupungintalo (Kalliontie 15), valtuustosali
Aika: 27.4. 2018 klo. 12:26 – 14:25 + vierailu Hituran kaivosalueella
Läsnä: Sauli Halmetoja (Kanteleen voima Oy), Reijo Peltokorpi (Sievin kunta/Nivalan kaupunki), Pekka Peuranen (ppky Selänne), Juha Peltomaa (Nivalan kaupunki), Elina Nyrhinen (Jukaturve Oy), Marko Sievänen (Metsähallitus), Miia Leipälä (Vestia Oy), Toivo Kalliokoski (Haapajärven ok), Kyösti Niinikoski (Haapajärven ok), Matti Soranta (Haapajärven ok), Risto Bergbacka (Vesikolmio Oy), Arto Konttila (Pidisjärven ok), Urpo Vähäsöyrinki (Pidisjärven ok), Järvenpää (Pidisjärven ok), Pekka Sorola (Kiljanjärven kylätoimikunta), Katja Polojärvi (Ylivieskan kaupunki), Susanna Juntunen (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus), Kari Kestikievari (Haapajärven kaupunki), Heikki Laitala (Eurofins Ahma Oy), Risto Puolimatka (Nivala-lehti), Tapio Koistinaho (Ylivieskan kaupunki, pj.), Laura Liuska (Ylivieskan kaupunki, siht.)

1. Reijo Peltokorpi toivotti kokousväen tervetulleeksi Nivalaan. Hän kertoi Nivalan kaupungin ajankohtaisista hankkeista, kuten Pohjojärven kunnostussuunitelmista, joihin liittyy myös kosteikoita. Lisäksi Valion biokaasua ja lannoitteita liettelannasta tuottava biolaitos on saanut ympäristöluvan. Valion hanke on saanut KTM:n avustusta, se on alansa pilottilaitos teollisessa mittakaavassa ja positiivisia vaikutuksia elinkeinoelämäänkin odotetaan. Biolaitoksen ylijäämävesien purkamisesta Malisjokeen on ollut keskustelua, mutta kokonaisvaikutus vesien tilaan on kuitenkin positiivinen.

Muita Nivalan kunnostuskohteita ovat mm. vesienhoitoryhmän hankelistallakin esiintynyt Erkkisjärven kunnostus sekä Vähäjärven kosteikon rakentaminen. Nivalassa on vesien tilan osalta ”punaisia alueita”, ja toimenpiteitä edelleen tarvitaan. Lisäksi Reijo totesi kokouspäivän vierailukohteena olleen Hituran kaivoksen olleen aikojen saatossa merkittävä työnantaja Nivalassa.

2. Puheenjohtaja Tapio Koistinaho avasi kokouksen ja pidettiin lyhyt esittelykierros läsnäolijoiden toteamiseksi.
3. Kari Kestikievari kertoi Haapajärven valuma-alueen kunnostuksen selvityshankkeesta (liite 1). Hanke lähti liikkeelle, kun kaupungille tehtiin aloite järven lahtien ruoppauksesta. ELY-keskus ei kuitenkaan kannattanut ruoppausta ennen kuin valuma-alueella tehdään toimenpiteitä kuormituksen ehkäisemiseksi. Kaupunki oli selvityshankkeen toteuttaja, ELY-keskus rahoitti osaltaan ja selvitys tilattiin konsultilta.

Selvityksessä käytiin läpi kolme osavaluma-aluetta (Kuonanjoen täyttökanaavan, Kortejärven-Haapajärven sekä Haaganlammen valuma-alueet). Aluksi todettiin, että Hautaperän tekoaltaan vaikutus Haapajärven tilaan on suuri. Uimarantojen veden laatuun vaikuttavat taajama-alueelta tulevat hulevedet. Toimenpiteitä kannattaa kohdentaa maatalouden kuormituksen sekä metsien kunnostusojitusten aiheuttaman vesistökuormituksen hallintaan. Virtaamavaihteluiden tasaaminen ojissa parantaisi vedenlaatua alapuolisessa vesistössä.

Tehdyn karttatarkastelun perusteella potentiaalisia vesiensuojelukohteita löytyi niin maataloudesta (esim. kosteikot, laskeutusaltaat, suojavyöhykkeet), metsätaloudesta (esim. suojakaistat, vesien-suojelun huomioiminen maamuokkauksessa sekä edullisesti toteutettavat putkipadot) kuin turvetuotannostakin (esim. virtaamien hallinta, pintavalutuskentät, jälkihoito alueiden palautuessa omistajilleen). Myös haja-asutuksen jätevesien käsittelyn parantamista ja taajaman hulevesien puhdistusta esitettiin. Ojien hydrologiaa voitaisiin parantaa monin keinoin eroosion ehkäisemiseksi. Toimenpiteitä kannattaa hajauttaa laaja-alaisesti koko valuma-alueelle.

Tarkempia kunnostussuunnitelmia tehtiin kuudelle kohteelle. Toimenpiteiden toteutumisen edellytyksenä on maanomistajien suostumus. Kaupunki selvittää mahdollisuuksia toteuttaa esimerkkinä Tujuojan alaosalta suunniteltuja toimenpiteitä selvityshankkeessa jäljellä olevalla rahoituksella. Toteutuksen lisäksi tulee ottaa huomioon rakenteiden huolto ja ylläpito. Kari muistutti, että valuma-alueella tehtävillä toimenpiteillä on hintansa, mutta ne ovat kuitenkin edullisempia kuin ruoppaus.

Keskustelussa tuotiin esille mm. tilanne Haapajärven Harjunlahdella, joka on yhä matalampi, kohta tukossa. Vähintään niittoa kannattaisi tehdä. Toimiin ryhtyminen mahdollisimman nopeasti toisi kaupungillekin imagohyötyä. Susanna Juntunen totesi, että työ on pitkäjänteistä, sillä ongelmien taustalla ovat usein vuosikausien ojitukset. Ruoppaukset ovat miljoonahankkeita ja rahoituksen saaminen niihin on vaikeaa. Maatalouden ympäristötuen ehdot muuttuvat, mutta tällä hetkellä leveille suojavyöhykkeille ei ole saatavissa rahoitusta. Susanna jatkoi myös, että osakaskunnat ovat tehneet Suomessa paljon vesikasvillisuuden niittoa, ELY-keskukselta voi saada niittohankkeeseen 50 % tukea ja loppu voi koostua osin talkootyöstä.

4. Heikki Laitala Eurofins Ahma Oy:stä esitteli Kalajoen yhteistarkkailuun sisältyvän kalataloustarkkailun uusimpia tuloksia (liite 2). Yhteistarkkailuun sisältyy monenlaista tarkkailua, jota toteutetaan eri vuosina yhteistarkkailukauden aikana, ja josta osaa on esitelty jo aikaisemmin.

Rapukannan seurannan osalta voidaan todeta, että kanta on Kalajoen pääuomassa heikko, vaikka vuotta 2017 koskeva tiedustelu on vielä osittain kesken. Nahkiaissaalis oli v. 2017 edellistä vuotta hieman parempi, mutta toukkatiheyksien kasvu on tarkkailutulosten perusteella taittumassa. Kunnostettujen sedimentoitumisalueiden tarkkailu osoittaa pientä kehitystä parempaan, vaikka osa on edelleen nahkiaiselle sopimattomia. Vaellussiikasaalis oli viime vuonna keskimääräistä (v. 2000–2017) parempi. Naaraiden keskipituus ja -ikä kudulle noustessa on laskenut pitkällä aikavälillä eikä muutosta tähän tilanteeseen ole näkyvissä.

Pääuoman kalastustiedustelu on vielä osittain kesken, mutta yleisimpiä saaliskaloja näyttävät olevan kuha ja ahven. Koekalastusten perusteella pääuoman koskialueiden jokikalaindeksi näyttäisi yllättäen paranevan alajuoksua kohti. Peräti erinomaiseen luokkaan on indeksin perusteella sijoitettu Siltakoski, jossa on havaittu mm. harjus ja kivisimppu, vaikka pohja on karu eikä vesisammalta juuri ole. Heikki kertoi myös taimenen elinympäristövaatimuksista yleisesti ja vertasi niitä Kalajoen tilanteeseen. Esimerkiksi Siltakoskelle ei ole vaellusestettä, mutta taimenta ei silti ole tavattu tarkkailuissa, vaikka koskien kunnostuksista on jo n. 20 vuotta. Vesi on Siltakoskella hyvin tummaa, mutta muualla Suomessa vastaava veden väriluku ei ole ollut este huomattavillekaan taimentiheyksille, vaikka eloonjääminen heikkeneekin. Myös säännöstelyn voimakkuus todennäköisesti vaikuttaa. Koskialueiden uudelleen kunnostamisen tarvetta tulisikin arvioida edelleen. Kalajoen alaosalta voitaisiin toteuttaa myös mätirasiakohteita.

Keskustelussa pohdittiin mm. siikanaaraiden pienenemistä, mikä koskee ilmiönä muitakin vesistöjä. Yksi syy lienee kalastuskuolevuus. Verkkojen silmäkorajoituksia on tullut esim. 2014, mutta rajoitusten vaikutuksista ei ole vielä tietoa. Lisäksi kyseltiin kuinka pitkälle vaellussiika nousee joessa ja

kuinka patoaminen vaikuttaa nousuhalukkuuteen. Heikin mukaan leimautumista jokeen on yritetty edistää istuttamalla poikaset jokisuulle, mutta tutkimustietoa siitä, minne asti kalat nousevat, ei ole.

5. Susanna Juntunen Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksesta esitteli Hituran kaivoksen sulkemisvaiheita ja ympäristövaikutusten hallintaa (liite 3). Hiturassa toimintaa harjoittanut kaivosyhtiö ajautui konkurssiin v. 2015 ja on kykenemätön vastaamaan velvoitteistaan. Siksi ELY-keskus ryhtyi välittömästi toimenpiteisiin ympäristövahinkojen estämiseksi. Kaivoksen ympäristöluvassa määritellään sulkemisen reunaehdot. Sulkemistyöt ELY-keskus teettää yksityisellä urakoitsijalla. Lisäksi mukana on konkurssipesän työntekijöitä, jotka tuntevat alueen.

Tällä hetkellä on käynnissä sulkemisurakan 1. vaihe (v. 2017–2018), johon kuuluu mm. ympäristön puhtaiden vesien erottaminen kaivoksen suotovesistä (oja- ja putkijärjestelyt), vedenpuhdistusjärjestelmien uusiminen ja rikastushiekka-aldaiden osittainen peittäminen. Urakoitsija hoitaa vesienkäsittelyä kolme vuotta vielä tämän jälkeenkin. Sulkemisurakan 2. vaihe (v. 2019–2021) on suunnitteilla, ja siihen kuuluvat lopun rikastushiekka-alueen kuivatus ja peittäminen, sivukivikasojen muotoilu ja peittäminen, pilaantuneiden maiden kunnostustarpeen arviointia sekä vesienkäsittelysakkujen loppusijoitus alueelle. Toisen vaiheen rahoituksesta ei ole vielä päätöstä. Hoitotarve alueella tulee olemaan jatkuva ja siihen kuuluu esim. veden laadun tarkkailua. Lopulta kaivoksen vedet on tarkoitus ohjata suoraan avolouhokseen, mutta vesienkäsittelytarve voi jatkua vuosia. Alueen loppukäyttömahdollisuuksissa on rajoitteita, sillä peitetyille rikastushiekka-aldaille ei saa tulevaisuudessakaan kasvaa puustoa, jonka juuret voisivat rikkoa peittokankaan.

6. Ajankohtaisia asioita oli esimerkiksi kuntien ja Vestia Oy:n allekirjoittamat yhteistyösopimukset Kalajoen vesienhoitoryhmän toiminnan turvaamiseksi vuosina 2017–2019, jolloin mm. kokousten järjestämisestä vastaa Ylivieskan kaupungin nimeämä sihteeri. Lisäksi kerrottiin, että kuulemiset vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä sekä tulvariskialueista ovat käynnissä 9.7.2018 asti ja valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston kaikille avoin vuosiseminaari järjestetään Oulussa 12.–14.6. Lisäksi päivitettiin hankelista. Hanketoiminnan tukemiseksi tuotiin esille esimerkkinä Kiimingin-Jäälin vesienhoitoyhdistys, joka on kerännyt toimintaansa rahoitusta yhteistyössä paikallisen kaupan kanssa (muovikassien myynnistä lahjoitetaan osuus yhdistykselle). Meilläkin esimerkiksi KPO ja Kärkkäinen voisivat olla yhteistyökumppaneita. Todettiin, että idea on hyvä, vaikka ei kuntatoimijoille soviakaan.
7. Toimintasuunnitelman osalta muutoksia on tullut työryhmän edustajiin lähinnä muutamien kuntien viranhaltijoiden vaihduttua. Lisäksi esitettiin, että työryhmä kokoontuu kesäkuussa muodostamaan Kalajoen vesienhoitoryhmän lausunnon kuulemisiin vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä sekä tulvariskialueista.
8. Kokous päättyi klo. 14:25

Kokouksen jälkeen käytiin vierailulla Hituran kaivosalueella.

Kalajoen vesienhoitoryhmä sihteeri
Laura Liuska
Ylivieskan kaupunki,
puh. 044 4294 235, laura.liuska@ylivieska.fi